

UUDENKAUPUNGIN KASARMINLAHDEN LINNUSTO

VARSINAIS-SUOMEN LUONTO- JA YMPÄRISTÖPALVELUT

2022

Sisälllys

1. JOHDANTO.....	3
2. TUTKIMUSALUE JA KÄYTETYT MENETELMÄT	4
3. TULOKSET	5
3.1. PESIMÄLINNUSTO 2021.....	5
3.2. KASARMINLAHDEN LEVÄHTÄVÄ LINNUSTO 2021.....	7
4. TIIVISTELMÄ.....	8
5. MUUTOSTEN TUULET	8

Kansikuva: Kasarminlahti idän suunnasta kuvattuna. Helmi -hankkeen kunnostustoimet painottuivat lahden merenpuoleiseen päähän, sekä pohjoispuolisiin rantoihin (oikealla). Helmi -hankkeessa ennallistettu, kuvassa vielä maatunut ja ruovikoitunut ”raviradan kosteikko” kuvan oikeassa reunassa. © Uudenkaupungin kaupunki

1. JOHDANTO

Uudenkaupungin Kasarminlahden linnusto on ollut varsin huonosti tunnettu, vaikka kohde sijaitsee aivan kaupungin tuntumassa. Kasarminlahden alueen aiemmasta arvosta on siten vain vähän tietoa. Menneinä vuosikymmeninä alue oli pitkään siten hankalasti tavoitettava, etteivät esim. ulkopaikkakuntalaiset lintuharrastajat sinne eksyneet ja jos eksyivät, vastassa oli järviruokorintama, estäen näkyvyyden lahdelle. Lisäksi lahden itäpäässä maanomistus on yksityistä, eikä pääsyä ole siten ollut vilkkaasti liikennöidyn Lokalahdentien puoleltakaan. Sittemmin lahden merenpuoleiseen päähän rakentui kokonaan uusi Ykskoivun asuinalue, sekä golf-kenttä lahden rantamille. Mukana seurasivat kävelypolut ja nuotiopaikat.

Turun yliopiston kasvimuseon edesmennyt amanuenssi ja monipuolinen luonnontuntija Unto Laine teki 1940-luvulta alkaen kasvillisuustutkimusten ohessa myös lintuhavaintoja tärkeimmän kotikuntansa Uudenkaupungin linnustosta. Havaintoaineistosta hän toimitti oleellisimmiksi katsomansa tiedot aikanaan Turun lintutieteelliselle yhdistykselle. Näitä tietoja käytettiin mm. Varsinais-Suomen linnut -kirjassa. Laineen havainnot ja luontotyyppien kuvaukset lienevät tärkein varhainen perusta Uudenkaupungin aiempaan linnustoon ja tärkeisiin habitaattien kuvauksiin, myös Kasarminlahdella.

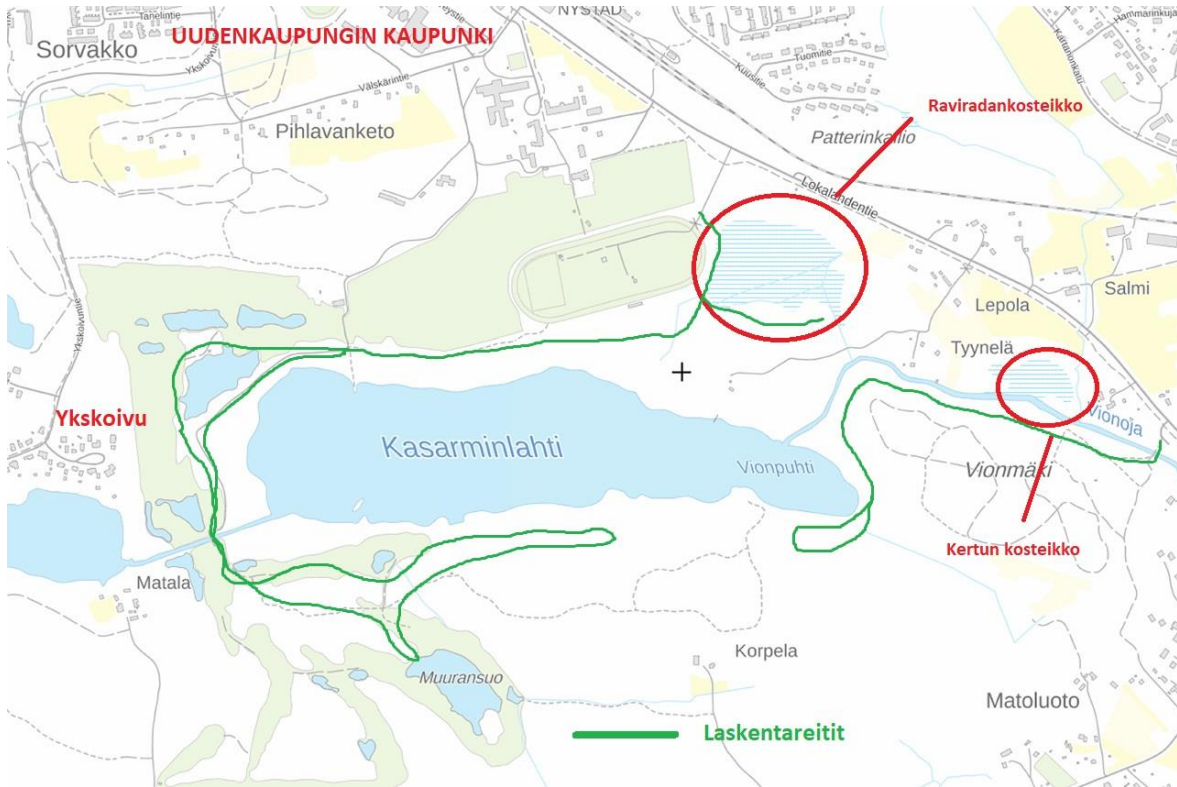
Kasarminlahden linnustollinen arvo perustuu suhteellisen monipuoliseen matalan merenlahden ja jokisuiston linnustoon. Kokonaisuuteen voidaan laskea myös raviradan päädyssä sijaitseva nimetön kosteikko, sekä siitä 500 m Vionojan vartta sisemmäs sijaitseva Tyynelän / Kertun kosteikko. Aiemmin vesi virtasi näiden kosteikkojen kautta Kasarminlahteen ja edelleen Matalanpuhdissa mereen. Matalanpuhti voidaan myös lukea osaksi tätä kokonaisuutta. Sittemmin peltojen kuivatuksen tehostamiseksi ojat Valkiameren laajalta peltoaukealta, entiseltä kosteikolta, kaivettiin suoraviivaiseksi laskuojaksi.

Vuosina 2021 tehdyn kartoituksen myötä saatiin hyvä kuva kohteen lähtötilanteen pesimälinnustosta, sekä kohtuullinen käsitys levähtävän linnuston määrästä. Vuonna 2022 ehdittiin saada esimakua kunnostuksen vaikutuksista ja seuranta jatkuu ainakin vielä lähivuosina. Kevät 2022 antoi odottaa itseään tavanomaista pidempään, mikä vaikutti levähtävän linnuston seurantaan, sillä esim. vesilintujen kertymäaika jäi suhteellisen lyhyeksi myöhäisen jäidenlähdön jäljiltä.

Helmi -rahoituksella 2021-2022 tehtyjen ruovikon raivausten ja ennallistamisen tulosten säilyttämiseksi Kasarminlahden alueella aloitettiin laidunnus uudelleen kesäkuussa 2022. Ennallistamisen ja laidunnuksen vaikutukset näkyivät jo 2022 ja enenevästi lähivuosina.

Elinympäristökunnostusten tulosten verifioimiseksi kohteelle tehtiin pesimälinnustonselvitys ennen kunnostustoimia vuonna 2021. Linnustovaikutuksia seurattiin jonkin verran seuraavana vuonna 2022, samoin lahden muutonaikaisen linnuston tilannetta.

2. TUTKIMUSALUE JA KÄYTETYT MENETELMÄT

Kartta 1: Kasarminlahden selvitysalue. Kasarminlahti sijaitsee välittömästi Uudenkaupungin kaupunkialueen eteläpuolella. Lahden pohjoispuolella ja länsipäässä on golf-kenttiä (vaaleanvihreä). Punaisella on ympyröity kunnostetut kosteikot (raviradankosteikko ja Kertun kosteikko). Kartoituksessa käytety reitit on merkitty vihreällä viivalla.

Kasarminlahti on matala, kuroutunut merenlahti ja toisaalta Vionojan suistoalue. Maanomistus on suurimmalta osalta kaupungin (Golf-kenttä ja ravirata vuokrattuna) ja ainoastaan itäpäässä on yksi mökkikiinteistö. Länsipuolella on Ykskoivun asuinalue, joka oli joitain vuosikymmeniä sitten vielä rapistuvien kesähuviloiden aluetta. Samana aikaisesti elinympäristön kunnostushankkeen kanssa, Uudenkaupungin kaupunki toteutti luontopuolun ja lintulavan Kasarminlahden rannalle Leader -tuella. Nyt alue on paitsi Golf-kenttää, myös monipuolinen kaupunkilaisten virkistymisalue. Golf-kenttä ei ole metsäluonnon tyssija, mutta sillä ja erityisesti sen useilla rakennetuilla lampareilla on merkitystä myös linnustollisesti.

Ennen nyt tehtyjä kunnostuksia Kasarminlahtea luonnehtivat ruovikkoiset rannat, eikä avoimia ranta-alueita enää käytännössä ollut. Kohteen linnustollinen arvo oli heikentynyt lähinnä rantojen umpeenkasvun vuoksi. Laidunnuksen ilmeisesti 1950-luvulla tapahtuneen päättymisen jälkeen alueella oli tehty vuosikymmen sitten yritys laidunnuksen elvyttämiseksi, mutta vasta nyt Helmi-hankkeen myötä alue saatiin taas laajemmin nautalaidunnuksen piiriin.

Menetelmät

Vuoden 2021 pesimälinnustolaskenta suoritettiin kartoituslaskentana kiertämällä kartoitusalue jalkaisin (kartta 1). Tärkeimmät laskentapäivät olivat 2.5., 11.5. ja 20.5.2021. Varsinainen kartoitus tehtiin aamuvarhain - aamupäivällä, mutta täydentäviä käyntejä toteutui myös muulloin (29.3., 11.4., 12.4 ja 15.6). Pienellä, hieman erillisellä Kertun kosteikolla käytiin muutamia kertoja samojen käyntien ohessa. Kartoituksessa painotettiin vesi- ja rantavyöhykkeen linnustoa, joihin kunnostusten toivotaan erityisesti vaikuttavan. Selkeät reviirit kirjattiin kartoille. Vuonna 2022 pesimälinnustoa selvitettiin alustavien vaikutusten selvittämiseksi vain kunnostetuilla alueilla, sekä lahden vesialueella.

Levähtävää linnustoa selvitettiin paitsi pesimälinnustokartoitusten yhteydessä, myös lyhyin käynnein syyspuolella, sekä 2021, että 2022.

Selvityksestä vastasi Varsinais-Suomen luonto- ja ympäristöpalvelut. Maastotyöstä ja raportoinnista vastasi kokenut linnustoasiantuntija Pekka Alho.

3. TULOKSET

3.1. PESIMÄLINNUSTO 2021

Pesiviä vesilintuja oli kaikkiaan suhteellisen niukasti. Ehkä huomionarvoisimpana alueella pesi kolme paria nokikanoja. Laji on luokiteltu nykyään erittäin uhanalaiseksi (uhanalaisluokitus EN). Muista vesilintulajeista mainittakoon lapasorsa (1 pari), tukkasotka (1 pari, EN), sekä silkkiuikku (1 pari). Äärimmäisen uhanalaiseksi (CR) luokiteltuja punasotkia nähtiin lahdella välillä 3.4. -14.4. enimmillään kahdeksan yksilöä. Laji ilmeisesti pesi viereisessä merenpuoleisessa Matalanpuhdissa, sillä se nähtiin siellä kuukautta myöhemmin, 11.5. Aiemmin laji on ollut alueella aivan tavallinen pesimälintu (U. Laine). Vesilinnuista on vielä mainittava mustakurkkuuikku (EN), vaikka laji pesikin keinotekoisessa golf-lammessa kolmen parin voimin. Unto Laineen mukaan laji pesi vielä 1950-luvulla säännöllisesti Kasarminlahdella.

Kahlaajalajisto niin pesivänä, kuin muutolla levähtävänä oli odotetun niukkaa. Taivaanvuohella oli reviiri Kasarminlahden itäpäässä ja myös rantasipi kuului lahden pesimälajistoon.

Kala- ja lapintiiroja havaittiin läpi kevään, mutta määrät olivat hyvin pieniä, eivätkä ne liittyneet pesintään, vaan saalistukseen. Myös räyskä, kalasääski ja harmaahaikarat kävivät lahdella kalassa enemmän tai vähemmän säännöllisesti. Merikotkat vierailevat niin ikään usein lahden ilmatilassa ja myös kalassa.

Linnustollisia arvoja kätkeytyi jonkin verran myös lahtea ympäröiviin ruovikoihin. Näistä mainittavimpina yksi luhtakanareviiri, sekä seitsemän paria niin ruokokerttusia, kuin pajusirkkujaakin. Pajusirkuista kolme todettiin Raviradankosteikolla, ruokokerttusista yksi.

Kartta 2: Kasarminlahden länsiosan pesimälinnusto 2021

Kartta 3: Kasarminlahden itäpään & kosteikkojen pesimälinnusto 2021

3.2. KASARMINLAHDEN LEVÄHTÄVÄ LINNUSTO 2021

Alueen levähtävästä linnustosta ei ole tietoa pesimälajistonkaan vertaa. Satunnaisten käyntien perusteella viimeisten parin vuosikymmenen ajalta voidaan todeta, että lahdella levähtää toisinaan jonkin verran vesilintuja, mm. sotkia, koskeloita ja uiveloita. Muiden lajien määrät ovat olleet melko pieniä vähillä käynneillä.

Keväällä 2021 lahdella nähtiin eniten levähtäjiä 12.4.: 50 tukkasotkaa, 8 punasotkaa, 45 isokoskeloa, 3 uiveloita, 10 tavia, sekä harvinaisuutena juhlapukuinen koiras mandariinisorsa, joka viihtyi paikalla pari päivää. Muutoin sorsalintujen määrät olivat keväällä pieniä ja vähät levähtäjät olivat pääpiirtein hävinneet 11.5. mennessä.

29.4.2021 lahdella oli yöpynyt 32 valkoposkihanhea, ilmeisesti lähisaaristossa pesivää kantaa ennen pesinnän alkua. Valkoposkihanhet ruokailevat golf-kentän nurmikoilla ja siksi niitä viihtyy alueella keväästä syksyyn, mm. 24 yksilöä vielä 11.5. Kahlaajia ei juurikaan tavattu.

Varpuslinnuista ei juuri tehty mainittavia levähtäjähavaintoja. Marraskuun 11. tavattiin huomionarvoisena vähintään kaksi viiksitimalia, vaikka pesimäaikaan lajista ei tehty havaintoja. Mainittakoon myös golf-kentän nurmella 2.5. ruokailleet yhteensä 25 punakylkirastasta.

Syksyllä 2021 lahdella käytiin mm. 30.8., 13.9., 3.10., 11.11. ja 25.11. Rantojen puinti tapahtui elo-syyskuun taitteessa, eivätkä linnut ehtineet vielä löytää uutta kunnostettua habitaattia. Länsipään niittoalueella oli kuitenkin jonkin verran lintuja, huomionarvoisimpina 13.9. mm. kuusi harmaahaikaraa ja kaksi keltävästäräkkiä. 3.10. lahdella oli 33 levähtävää tukkasotkaa, sekä 17 haapanaa. Vielä 25.11. tukkasotkia oli paikalla 52 yksilöä.

Kuva: Raviradan kosteikon ennallistaminen onnistui hyvin. Kuva 2.9.2022 © Pekka Alho

4. TIIVISTELMÄ

Lahden arvokkainta pesimälajistoa olivat vuonna 2021 kolme nokikanareviiriä (EN, erittäin uhanalainen). Maininnan arvoisia olivat myös taivaanvuohen (NT, silmälläpidettävä) ja luhtakanan reviiirit, sekä levähtäjien osalta punasotkien esiintyminen kevätmuuton aikaan.

Jatkossa linnustollisten arvojen mahdollisesti kasvaessa, on hyvä miettiä vapaa-ajan kalastukseen liittyvän moottoriveneliikenteen tarkoituksenmukaisuutta tai ainakin ajoitusta ja sijoittumista. Jo saadun lyhyen kokemuksen perusteella lahden linnusto, erityisesti vesilinnut, joutuvat lähtemään lahdelta moottoriveneeseen saapuessa ja pysähtyessä kalasteleman lahdelta. Veneilyn häirintävaikutusta selvittäneissä raporteissa on havaittu, että soutuveneellä tai perämoottorilla rauhallisesti rantoja myöden hitaasti tapahtuva kalastus tai muu kierteleminen voi olla jopa suurempi häiriö, kuin ulompana vauhdikkaasti ja kovaäänisesti väylää pitkin ohikulkeva moottorivene, jolloin häiriö lintujen suosimien rantojen edustoilla jää pieneksi ja ajallisesti lyhyeksi. Hitaassa kiertelyssä häiriövaikutuksen kesto muodostuu usein pitkäksi.

5. MUUTOSTEN TUULET

Jo ensimmäinen kunnostusten jälkeinen vuosi (2022) muutti ja palautti alueen linnustoa varsin merkittävästi. Esim. sorsalinnut alkoivat käyttää lintutornin länsipuolen lietteitä enenevässä määrin. Vesilintuja tavattiin kunnostetun rannan tuntumassa jo selvästi edellisvuotta enemmän, mm. 20.8. yhteensä 71 tavia, 29.9. haapanoita 70 ja tukkasotkia 68 yksilöä.

Erityisen suuri muutos saatiin kerralla aikaiseksi kahlaajien osalta, niin pesivien, kuin muutolla levähtävien. Pesivien, aiemmin kokonaan puuttuneiden kahlaajien joukkoon saatiin kerralla 4 paria töyhtöhyppiä, metsäviklo, 1-2 paria pikkutyllejä ja 1-2 paria punajalkavikloja. Levähtävien kahlaajien osalta muutos oli vielä huomattavasti suurempi:

Muutolla levähtävien kahlaajien maksimimäärät ja lajin havaintokerrat (suluissa) ennen (2021) ja jälkeen (2022) kunnostusten:

	2021	2022
Mustaviklo	1 (1)	13 (15)
Valkoviklo	1 (1)	15 (23)
Liro	1 (1)	305 (33)
Suokukko	0	20 (21)
Tylli	0	7 (8)